

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRESEL RİSK ALGISI VE ÇEVRESEL TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

Öğr. Gör. Dr. Neslihan SAM
E-Mail: neslihan@uludag.edu.tr
Uludağ Üniversitesi
İİBF
Kamu Yönetimi Bölümü
16059 Görükle Kampüsü
Nilüfer/Bursa

Dr. Sevda GÜRSAKAL
E-Mail: sdalgic@uludag.edu.tr
Uludağ Üniversitesi
İİBF
Ekonometri Bölümü
16059 Görükle Kampüsü
Nilüfer/Bursa

Yrd. Doç. Dr. Rıza SAM
E-Mail: rsam@pau.edu.tr
Pamukkale Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
Kınıklı Kampüsü
Denizli

Özet

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına ve çevresel risklere karşı ne kadar duyarlı olduklarını ölçmeye çalışmaktır. Çalışmada Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ndeki 424 gönüllü öğrenciye, 21 maddelik "çevresel tutum ölçeği" ve 23 maddelik "çevresel risk algısı ölçeği" ile birtakım sosyo-demografik sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılanların %63'ü kız öğrencilerden %37'si erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş ortalaması ise $21 \pm 1,49$ 'dir. Araştırma bulguları kız öğrencilerin çevreye karşı duyarlılıklarının erkek öğrencilere göre daha fazla olduğunu, öğrencilerin okumakta olduğu sınıf düzeyi yükseldikçe duyarlılığın da yükseldiğini, özellikle anne eğitim düzeyinin öğrencilerin çevre duyarlılığını anlamlı olarak etkilediğini göstermiştir. Ayrıca öğrencilerin çevresel tutum düzeyleri ile çevresel risk algısı düzeylerinin aynı yönlü ve güçlü bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Risk Algısı, Çevresel Tutum, Çevresel duyarlılık

ASSESSING ENVIRONMENTAL RISK PERCEPTIONS AND ENVIRONMENTAL ATTITUDES OF UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

The aim of this study is to investigate the university students' sensitivities of environmental attitudes and environmental risk perceptions. 424 voluntary Uludağ University students have been selected as a group then 21- item “environmental attitude scale” and 23- item “environmental risk perception scale” surveyed on them. Also some information about socio-demographic characteristic of students have been gathered. 37 % of the participating students are male students, 63 % of them are female students. The average age of students ranged from 21 ± 1.49 . Female students are more sensitive to the environment than males. Also it has been found that, there is a significant relationship between environmental attitude and environmental risk.

Key Words: Environmental Risk Perception, Environmental Attitude, Environmental Sensitivity

1. Giriş

Toplumların doğanın fiziksel unsurlarını ve doğal kaynaklarını aşırı istismarı arttıkça, yani insanın “doğaya egemen olma” boyutları genişledikçe, insanlığın doğal çevreye ilişkin sorunları gittikçe artmıştır. Nitekim 20. yüzyılın son çeyreğinde, hızlı nüfus artışı ve çarpık kentleşme, doğal çevreyi dikkate almayan sanayileşme, insanın doğal çevre sistemlerinde bazı dengesizliklerin ortaya çıkmasına ve “çevre sorunları” adı altında toplanan çeşitli sorunların önem kazanmasına yol açmıştır.

Günümüz toplumlarının doğal çevreye ilişkin olarak dünya çapında; iklim değişikliği ve küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, tropik ormanların tahribi ve biyolojik çeşitliliğin azalması, büyük çaptaki radyoaktif kirlenmeler, doğal kaynakların tükenmesi, diğer yandan dünya çapında olmasa da geniş bölgeleri etkileyen ve uluslar arası boyutlarda; asit yağmuru, erozyon ve çölleşme, toksik atıklar, DDT kirlenmesi, denizlerdeki petrol kirlenmesi ve civa kirlenmesi gibi sorunlar güncelliğini korumaktadır (Ertürk, 2009).

İçinde bulunduğumuz dünya, giderek daha fazla denetimimiz altına girmekten ziyade, iyice denetimden çıkmakta, elimizden kaçıp giden bir dünyaya dönüşmektedir. Bilim ve teknolojinin ilerlemesi dahil olmak üzere yaşamı bizim açımızdan daha belirli ve öngörülebilir kıldığı sanılan etkilerin bir kısmının, genellikle bu varsayımın tam zıttı bir etki yaptığı anlaşılmaktadır. Uluslar bugün düşmanlardan ziyade “riskler” ve tehlikelerle karşı karşıya bulunmaktadırlar (Giddens, 2000).

Risk kavramı, sosyal bilimler alanında değişik yönleri ile ele alınarak tanımlanmaktadır. Daha çok finans ve işletmecilik disiplinlerinde araştırılan risk kavramı; sosyoloji ve siyaset bilimi alanında “Risk ve Risk Toplumu” adı altında öncelikle Anthony Giddens ve Ulrich Beck tarafından kullanılmıştır (Beck, 1992, 1999; Giddens, 1994, 2000).

Giddens’a göre risk, modern sanayi uygarlığının temel bir karakteristiğidir. Tüm geleneksel toplumlarda ve günümüze açılan sanayi toplumunda, insanlar dış doğadan gelen risklerden (dışsal riskler) kaygı duyuyorlardı. Tarihsel olarak çok yakın zamanlarda dışsal risklerden çok, gelişmekte olan bilgilerimizin dünya üzerindeki etkisi ile yaratılan “imal edilmiş risk”ler nedeni ile doğanın bize yapabileceklerinden daha az, bizim doğaya yapabileceklerimizden daha çok kaygı duyulmaya başlanmıştır. Bu süreç dışsal risklerin ağır basmasından imal edilmiş risklerin baskın rolüne geçişe işaret etmektedir. Küresel ısınma vb. türdeki çoğu çevresel risk bu kategoriye girmektedir. Zira, bu riskler, küreselleşmenin etkisi altındadır (Giddens, 2000).

Beck (1992) ise risk ve tehlike kavramlarını aynı anlamda kullanmaktadır. Beck’e göre, modernleşmenin getirmiş olduğu riskler, bitkilere, hayvanlara ve insanlara geriye dönüşü olmayan bir tehdit oluşturmakta olup, risk kavramı da “modernleşme sürecinin yol açtığı tehditlerle sistematik olarak karşı karşıya kalma” şeklinde tanımlanmaktadır. Beck’e göre risk toplumu, kendi başına buyruk, sonuçlara kör, tehlikeler karşısında vurdumduymaz hale gelmiş modernleşme süreçlerinin kendiliğinden devinimi sırasında oluşur. Sanayi toplumunun temellerini sarsan, ortadan kaldıran, değiştiren öz tehditleri üreten, toplamda ve gizil olarak bu süreçlerin ta kendileridir.

Beck'e göre günümüzde yaşanan riskler, tarihin önceki dönemlerinde yaşanan risklerden farklıdır. Beck bu durumu “Bumerang Etkisi” ile açıklamakta, küresel risklerin olumsuz sonuçlarının tekrar kendi kaynağına, yani onu üretenlere yansıtacağını belirtmektedir. Bu yansımanın da sadece riskin üretildiği alanla sınırlı kalmayacağına, çok daha geniş bir alana etki edeceğine ve toplumsal yapıları da kapsayacağına dikkat çekmektedir (Waters, 1995).

Diğer yandan Giddens, Beck'in “yaratılmış çevre” ya da “toplumsallaşmış doğa” kategorisinden yararlanarak, bu kategorideki ekolojik tehlikelerin çeşitliliğinin doğanın, insanlığın bilgi sistemleriyle dönüştürülmesinden kaynaklandığını belirtmektedir. Toplumsallaşmış doğadaki ciddi risklerin sadece sayısı bile oldukça korkutucudur. Bu kategorideki riskler, yoğunlaşmadan çok, risk ortamlarının dünya çapında yayılmasını içermektedir (Giddens, 1994).

Tüm bu anlatılanlar içinde yaşadığımız doğanın ve çevremizin ne denli tehlikelerle ve risklerle karşı karşıya olduğu dikkati çekmektedir. Buradan yola çıkılarak, “acaba günümüz gençliği bu tür çevre sorunlarına ve çevresel risklere karşı ne kadar duyarlı?” sorusu sorulmuş ve bu sorunun cevabının araştırılması çalışmanın amacı olarak ortaya konulmuştur. Bu amaç doğrultusunda günümüz gençliğini en iyi temsil edecek kitlenin üniversite öğrencileri olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle, çalışmanın örneklemini Uludağ üniversitesi İ.İ.B.F. öğrencileri olarak belirlenmiş ve üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını değerlendirmek amacıyla “Çevresel Tutum Ölçeği” ve çevresel risk algılarını değerlendirmek amacıyla da “Çevresel Risk Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alternatif hipotezler sınanmıştır:

H1: Öğrencilerin çevresel tutumları ve çevresel risk algıları cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H2: Çevresel tutum ve çevresel risk algıları öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir.

H3: Öğrencilerin çevreyle ilgili bir ders alıp almama ve çevre konularına karşı duyarlı olup olmama durumlarına göre çevresel tutum ve çevresel risk algıları farklılık göstermektedir.

H4: Ebeveynlerin eğitim düzeyleri öğrencilerin çevresel tutumları ve çevresel risk algılarını etkilemektedir.

H5: Öğrencilerin çevresel tutum ölçeğine verdikleri cevaplar ile çevresel risk algısı ölçeğine verdikleri cevaplar arasında ilişki vardır.

Çevresel tutumu ölçmeyi amaçlayan çok sayıda yapılmış çalışma mevcuttur. Bunların bazıları ilköğretim öğrencilerini (Alp, Ertepinar, Tekkaya, Yılmaz, 2008; Aslan, Sağır, Cansaran, 2008; Yılmaz, Bone, Andersen, 2009), bazıları ise üniversite öğrencilerini (Berberoğlu, Tosunoğlu, 1995; Çabuk, Karacaoğlu, 2003; Ek vd., 2009) inceleme konusu yapmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı bu çalışmada kullanılan ölçeği, bir kısmı ise kendi geliştirdikleri ölçekleri kullanmışlardır. Örneğin, Berberoğlu ve Tosunoğlu (1995) üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla 18 maddeden oluşan bir “çevresel tutum ölçeği” geliştirerek güvenilirlik-geçerlilik çalışmaları ve açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile de geliştirdikleri ölçeği değerlendirmişlerdir. Çabuk ve Karacaoğlu (2003) geliştirdikleri 24 soruluk bir ölçek ile üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarını ölçmeye çalışmışlardır. Ek vd. (2009), Şama (2003) tarafından geliştirilen “çevresel tutum ölçeği” ni üniversite öğrencilerine uygulayarak öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarını değerlendirmişlerdir. Bir diğer çalışmada ise, Çakır, İrez ve Doğan (2010), Summers vd. (2001) tarafından geliştirilen ölçeği Türkçeye uyarlayarak eğitim fakültesi öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını belirlemeye çalışmışlardır.

Çevresel risk algısını değerlendiren Türkçe çalışma ise yok denecek kadar azdır. Altunoğlu ve Atav (2009) ortaöğretim öğrencilerinin çevresel risk algısını ölçmek için Slimak ve Dietz (2006)’in geliştirdiği “Çevresel Risk Algısı” ölçeğini kullanmışlardır. Çevresel risk algısını araştıran diğer bir çalışmada ise Beyhun vd. (2007) 47 sorudan oluşan “Çevre Bilinci” anket formunu kullanmışlardır. Yine çevre bilinci anket formu kullanılarak yapılan bir başka çalışma da Gürsoy vd. (2008) tarafından yapılmıştır.

Yukarıda belirtilen Türkiye uygulamalarının yanı sıra, yabancı literatürde de benzer çalışmalara rastlanmaktadır. Manzanal vd. (2007), üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarını ölçmeye yönelik olarak 20 maddeden oluşan bir tutum ölçeği geliştirmişler ve ölçeğe ilişkin güvenilirlik ve geçerlilik analizleri ile bir takım betimsel istatistiklere yer vermişlerdir. Bir diğer çalışmada ise, Walsh vd. (2000) uyguladıkları “çevresel tutum ölçeği” ile Schmidt ve Gifford tarafından geliştirilen “Çevresel değer envanteri”ni 159 üniversite öğrencisi üzerinde uygulamışlar ve sonuçları değerlendirmişlerdir. McDaniels vd. (1995) ise, yine üniversite öğrencilerini hedef alarak çevresel risk algısını ölçmeye çalışmışlardır.

Yapılan literatür taramaları göstermiştir ki, Slimak ve Dietz (2006) tarafından geliştirilen “Çevresel Risk Algısı Ölçeği” Altunoğlu ve Atav (2009) tarafından dilimize uyarlanmış ancak üniversite öğrencilerine uygulanmamıştır. Ayrıca yine literatür taramaları sonucunda üniversite öğrencilerinin hem “çevresel risk algıları” hem de “çevresel tutumları” bir arada değerlendirilmemiştir. Bu çalışmanın temel çıkış noktası iki ölçeği bir arada kullanarak üniversite öğrencilerinin çevresel tutumları ve çevre risk algıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Toplam 424 verinin analiz edildiği bu çalışmada verilerin analizinde SPSS 16.0 paket programından yararlanılarak frekans dağılımları, t-testi, ANOVA, Güvenilirlik Analizi ve korelasyon analizine yer verilmiştir.

2. Materyal ve Metot

Araştırmanın örneklemini Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda fakültenin yedi farklı bölümündeki 424 gönüllü öğrenciye anket uygulamak suretiyle veriler toplanmıştır.

Çalışmada üniversite öğrencilerinin çevresel risk algılarını ölçmek için Slimak ve Dietz (2006) tarafından geliştirilen ve Altunoğlu & Atav (2009) tarafından dilimize uyarlanan “Çevresel Risk Algısı Ölçeği” ile Şama (2003) tarafından geliştirilerek güvenilirlik ve geçerlilikleri test edilen “Çevresel Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Çevresel Risk Algısı Ölçeği: Slimak ve Dietz (2006) tarafından geliştirilen çevresel risk algısı ölçeği 5’li likert ölçeğinde değerlendirilmesi istenilen 24 maddeden oluşmaktadır. Orijinal ölçek ayrıca “ekolojik”, “kimyasal”, “küresel” ve “biyolojik” olmak üzere dört alt boyuta sahiptir. Ölçeğin bir takım düzenlemelerden sonra dilimize uyarlanması Altunoğlu & Atav (2009) tarafından yapılmış ve bu uyarlama sırasında 5’li likert yerine 7’li likert kullanılmış ve ayrıca orijinal ölçekte yer alan 21 numaralı soru çıkarılmıştır. Ölçeğin Cronbach- α güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak bulunmuştur. Orijinal ölçek 5’li likert kullandığı için bu çalışmada da orijinali ile uyumlu olması amacıyla 5’li likert kullanılmıştır. Bu farklılığın dışında ölçek Altunoğlu ve Atav’ın uyarladığı haliyle kullanılmıştır.

Çevresel Tutum Ölçeği: Şama (2003) tarafından geliştirilerek güvenilirlik ve geçerlilikleri test edilen çevresel tutum ölçeği 5’li likert şeklinde değerlendirilmesi istenilen, 10 olumlu 11 olumsuz 21 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçek üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılan ölçeğin güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,77$ olarak bulunmuştur.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin %63’ü kız %37’si erkektir. Öğrencilerin yaş ortalaması $21\pm 1,49$ olup minimum yaş 18 maksimum yaş ise 27’dir. Öğrencilerin sınıflara göre dağılımına bakıldığında %22,9’unun birinci sınıf, %23,8’inin ikinci sınıf, %29,5’inin üçüncü sınıf ve %23,8’inin ise dördüncü sınıf öğrencisi olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilere ayrıca çevreyle ilgili ders alıp almadıkları ve çevre konularına karşı duyarlı olup olmadıkları da sorulmuş ve %33’ünün çevreyle ilgili ders aldığı, % 72,6’sının çevreye karşı duyarlı olduğu görülmüştür. Tüm bu değerlere ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda da gösterilmiştir.

----- Tablo 1: Betimsel İstatistikler -----

Daha önce de belirtildiği gibi çalışmanın esas amacı çevresel tutum ölçeği ve çevresel risk algısı ölçeğine verilen cevaplar ve bu cevapların cinsiyet, sınıf ve bölüm gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ve iki ölçeğe verilen cevaplar arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Bu nedenle, ilk olarak ölçeklerin güvenilirlik analizleri yapılmış ve çevresel tutum ve çevre risk algısı ölçeklerinin güvenilirlik katsayıları sırasıyla

0,72 ve 0,89 olarak bulunmuştur. Bulgular ölçek bazında değerlendirildiğinde çevresel tutum ölçeğine verilen cevapların ortalaması 4,01 ve çevresel risk algısı ölçeği ortalaması ise 4,23 olarak bulunmuştur.

Ölçeklerdeki tüm sorulara ilişkin ortalamalar da aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Bu ortalamalar incelendiğinde; çevresel tutum soruları arasında en düşük ortalamaya sahip olan ilk üç madde; “İnsanların temiz hava ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir.”, “Geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliği, çevre sorunlarının bir sonucudur.” ve “Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına BM dahil hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır.” şeklinde sıralanmaktadır. En yüksek ortalamaya sahip üç madde ise; “Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir.”, “Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir.” ve “Gazete, dergi ve televizyonlarda çevre ile ilgili programlara daha çok yer verilmelidir.” maddeleridir.

-----Tablo 2: Öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğinde Aldıkları En Yüksek Ve En Düşük Maddeler-----

Çevresel risk algısı ölçeği için benzer bir sıralama yapıldığında ise, en düşük ortalamalı maddeler; “ticari balıkçılık”, “Çayır ve meralarda hayvanların aşırı otlatılması” ve “Açık madencilik” iken, en yüksek ortalamalı maddeler ise “Radyasyon”, “Tehlikeli atık alanları” ve “Kanalizasyon” olarak sıralanmaktadır.

-----Tablo 3: Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı Ölçeğinde Aldıkları En Yüksek Ve En Düşük Maddeler-----

Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik tutumlarının cinsiyet, bölüm, sınıf, mezun olunan lise türü ve anne babanın eğitim düzeyi gibi değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmak amacıyla bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki gibidir.

-----Tablo 4: Cinsiyete Göre Farklılıkların İncelenmesi-----

Yukarıdaki tablo incelendiğinde ölçek sorularına verilen cevapların cinsiyete göre anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Buna göre kız öğrencilerin çevresel tutum ve

çevresel risk algısı değerlerinin erkek öğrencilere nazaran daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Buradan da kız öğrencilerin çevreye karşı daha duyarlı ve çevre sorunlarına karşı daha bilinçli olduğu sonucuna ulaşılabılır. Çevre dersi alıp almamak açısından farklılık olup olmadığını araştırmak için de benzer analiz yapılmıştır. Tablo 5'teki sonuçlardan çevre dersi alanların çevresel tutum ortalamalarının çevre dersi almayanlardan daha yüksek olduğu, çevresel risk algısı ortalamalarının ise anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

----Tablo 5: Çevre Dersi Alıp Almama Durumuna Göre Farklılıklar----

Öğrencilerin çevresel risk algısı ve çevresel tutumlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğinin araştırıldığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır. Varyans analizi sonucuna göre öğrencilerin çevresel tutumları sınıf düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte iken, çevresel risk algılarının anlamlı bir farklılık göstermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

----Tablo 6: Sınıf Göre Farklılıklar----

Öğrencilerin çevreye karşı duyarlı olup olmama durumuna göre ölçek soruları ortalamalarının farklılık gösterip göstermediği de bağımsız örneklem için t-testi kullanılarak incelenmiş ve analiz sonuçlarına göre çevreye duyarlı olanlarla olmayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

----Tablo 7: Çevreye Karşı Duyarlı Olup Olmama Durumuna Göre Farklılıklar----

Öğrencinin mezun olduğu lise türü ile Çevresel Tutum Ölçeği ($p=0,59$) ve Çevresel Risk Algısı Ölçeği ($p=0,29$) ortalamaları karşılaştırıldığında, her iki ölçek ortalaması bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Benzer şekilde babanın eğitim düzeyi açısından yapılan karşılaştırmalarda da anlamlı farklılıklar bulunamamıştır (Çevresel Tutum için: $p=0,20$ ve Çevre Risk Algısı için: $p=0,19$). Annenin eğitim düzeyi dikkate alındığında ise Çevresel Tutum Ölçeği ortalaması açısından %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu bulunurken, Çevresel Risk Algısı Ölçeği açısından böyle bir farklılık saptanamamıştır. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi Çevresel Tutum Ölçeği ortalaması bakımından ortaya çıkan farklılık ise lise ve üstü

eğitim düzeyi ile İlkokul eğitim düzeyleri arasındadır. Annesi lise ve üstü mezuniyete sahip olan öğrencilerin çevresel tutum ortalamaları annesi ilkokul mezunu olan öğrencilere göre daha yüksektir. Bu durum, çevre eğitiminin aile ortamında başladığı noktasından hareketle, annenin eğitim durumundaki artışa bağlı olarak böyle bir ortamda yetişen çocukların da çevre ve çevre sorunlarına karşı daha olumlu bir tutum geliştireceği şeklinde ifade edilebilir.

-----Tablo 8: Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar-----

Son olarak öğrencilerin çevresel tutum sorularına verdikleri cevaplar ile çevresel risk algısı sorularına verdikleri cevaplar arasında bir ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve iki ölçek ortalaması arasında ($r=0,441$; $p<0,01$) istatistiksel olarak anlamlı pozitif doğrusal bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu, öğrencilerin çevresel tutum düzeyleri ile çevresel risk algısı düzeylerinin aynı yönlü ve güçlü bir ilişki içinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Zira öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinde ilk sırada “ozon tabakasının incilmesi”; çevresel risk algısı ölçeğinde ise “radyasyon” gibi tüm insanlığı ilgilendiren güncel sorunlara yer vermesi, çevre konusunda farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada üniversite öğrencilerinin çevre risk algıları ve çevresel tutumlarının çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediği ve çevresel risk algısı ile çevresel tutum arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Cinsiyet açısından yapılan karşılaştırmalar sonucunda hem çevre risk algısı ölçeği ortalamalarının hem de çevresel tutum ölçeği ortalamalarının kız ve erkek öğrencilerde farklılık gösterdiği ve kız öğrencilerin ortalamalarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçtan kız öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının ve risk algılarının erkeklerden daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Zira aynı çevresel tutum ölçeğini kullanan Şama (2003) ile Ek vd. (2009) de benzer sonuçları ortaya koymuşlardır. Ancak, çevresel risk algısı ölçeğinin orijinali olan ve Slimak ve Dietz (2006) tarafından yapılan karşılaştırmalarda cinsiyet açısından bir farklılık bulunmamıştır.

Öğrencilerin çevreyle ilgili dersler alıp almama durumlarına göre ölçek ortalamaları değerlendirildiğinde çevre dersi alanların çevresel tutum ölçeği ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da literatürdeki diğer uygulamalı çalışmalarla tutarlı bir sonuçtur (Şama,2003; Özmen vd., 2005; Ek vd., 2009). Çevresel risk algısı ölçeği açısından değerlendirildiğinde ise iki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Ölçek ortalamalarının öğrencilerin okumakta oldukları sınıf düzeyleri açısından farklılık gösterip göstermediğinin araştırıldığı varyans analizi sonuçlarına göre sınıf düzeyi yükseldikçe çevresel tutum ortalamalarının da yükseldiği, ancak çevresel risk algısının değişmediği ortaya çıkmıştır. Çevresel tutumları araştıran diğer çalışmalarda da (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003; Özmen vd., 2005; Ek vd., 2009) benzer olarak özellikle 1. sınıf öğrencileri ile son sınıf öğrencileri karşılaştırılmış ve anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin okudukları sınıf düzeyinin yükselmesini eğitim seviyesinin de yükselmesi olarak değerlendirdiğimizde; öğrencilerin eğitim seviyeleri yükseldikçe çevresel duyarlılıklarının da olumlu olarak etkileneceği söylenebilir.

Ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin öğrencilerin çevreye yönelik tutumları üzerinde etkisi olup olmadığının araştırıldığı varyans analizi sonuçlarına göre ise, baba eğitim düzeyinin herhangi bir etkisinin olmadığı ancak anne eğitim düzeyinin anlamlı bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Son olarak yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak bir arada değerlendirilen “çevresel tutum ölçeği” ve “çevresel risk algısı ölçeği” arasında ilişki olup olmadığının araştırıldığı korelasyon analizine göre ise bu iki ölçek arasında %44 düzeyinde pozitif doğrusal bir ilişki bulunması çalışmanın önemli sonuçları arasında yer almaktadır. Zira öğrencilerin çevresel tutum ölçeğinde ilk sırada “ozon tabakasının incilmesi”; çevresel risk algısı ölçeğinde ise “radyasyon” gibi tüm insanlığı ilgilendiren güncel sorunlara yer vermesi, çevre konusunda duyarlılıklarının yüksek olduğunu göstermektedir.

5. Kaynakça

ALP, E., H. ERTEPINAR, C. TEKKAYA ve A. YILMAZ (2008), “A Survey on Turkish Elementary School Students’ Environmental Friendly Behaviours and Associated Variables”, Environmental Education Research, Vol.14, No.2: 129-143

ALTUNOĞLU, B. D. ve E. ATAV (2009), “Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevre Risk Algısı”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 36: 1-11.

ASLAN, O., Ş.U. SAĞIR ve A. CANSARAN (2008), “Çevre Tutum Ölçeği Uyarlanması ve İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Tutumlarının Belirlenmesi”, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 25: 283-295.

BECK, U. (1992). Risk Society, Towards a New Modernity, London: Sage Publications.

BECK U. (1999). Siyasallığın İcadı, (Çev: Nihat Ünler), İstanbul: İletişim Yayınları

BEYHUN, N. E. vd. (2007), “Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi 2005-2006 Öğretim Dönemi Son Sınıf Öğrencilerinde Çevresel Risk Algılama Düzeyi”, TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6(5): 354-350.

ÇABUK, B. ve Ö.C. KARACAOĞLU (2003), “Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 36, Sayı 12: 189-198.

ÇAKIR, M., S.İREZ ve Ö. K. DOĞAN (2010), “Understandings Of Current Environmental Issues: Turkish Case Study In Six Teacher Education Colleges” Educational Studies Vol. 36, No. 1: 21–33.

DANESHMANDİ, A.W. ve M. MACLACHLAN (2000), “Environmental Risk To The Self: Factor Analysis And Development Of Subscales For The Environmental Appraisal Inventory (Eai) With An Irisih Sample”, Journal of Environmental Psychology, 20: 141-149.

EK, H. N., N. KILIÇ, P. ÖĞDÜM, G. DÜZGÜN ve S. ŞEKER (2009), Adnan Menderes Üniversitesinin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları ve Duyarlılıkları”, Kastamonu Eğitim Dergisi, Cilt:17, No:1: 125-136.

- ERTÜRK, H. (2009). Çevre Bilimleri, Güncellenmiş 3. Baskı, Bursa: Ekin Kitabevi
- GİDDENS, A. (1994). Modernliğin Sonuçları, (İng. Çev: Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- GİDDENS, A. (2000). Elimizden Kaçıp Giden Dünya, (Çev: Osman Akınhay), İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti.
- GÜRSOY Ş.T. vd. (2008), “İzmir Karşıyaka Belediye Çalışanlarında Çevresel Risk Algılama Düzeyi”, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30(1): 20–27.
- MANZANAL, R.F., L.R. BARREIRO ve J. CARRASQUER (2007), “Evaluation of Environmental Attitudes: Analysis and Results of a Scale Applied to University Students”, Inc. Science Education, 91: 988–1009.
- MCDANIELS, T., L.J. AXELROD ve P. SLOVİC (1995), “Characterizing Perception of Ecological Risk”, Society for Risk Analysis, Vol.15, No.5: 575-588.
- SLİMAK, W. M. Ve T. DİETZ (2006), “Personal Values, Beliefs, and Ecological Risk Perception”, Risk Analysis, Vol.26, No.6:1689-1705.
- ŞAMA, E. (2003), “Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları”, G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Sayı 2: 99-110.
- WATERS, M. (1995). Globalization, London, Routledge.
- YILMAZ, Ö., W. J. BONE ve H. O. ANDERSEN (2004), “Views Of Elementary And Middle School Turkish Students Toward Environmental Issues” International Journal of Science Education, Vol. 26, No. 12: 1527–1546.

EKLER: TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Betimsel İstatistikler

Cinsiyet	N	%	Sınıf	N	%
Kız	271	63,9	I.sınıf	97	22,9
Erkek	153	36,1	II. sınıf	101	23,8
Toplam	424	100,0	III. sınıf	125	29,5
			IV. sınıf	101	23,8
			Toplam	424	100,0

Çevreye karşı duyarlı mısınız?	N	%	Çevre dersi	N	%
Evet	310	73,1	Aldım	141	33,3
Hayır	114	26,9	Almadım	283	66,7
Toplam	424	100,0	Toplam	424	100,0

Tablo 2: Öğrencilerin Çevresel Tutum Ölçeğinde Aldıkları En Yüksek Ve En Düşük Maddeler

Soru No	En Yüksek Alınan Üç Madde	Ortalama
3	Ozon tabakasındaki incelme tüm insanları tehdit etmektedir	4,38
15	Gecekondulaşma bir çevre sorunu değildir	4,32
20	Gazete, dergi ve televizyonlarda çevre ile ilgili programlara daha çok yer verilmelidir.	4,31
	En Düşük Alınan Üç Madde	
19	Ülkelerin, kendi doğal kaynaklarını istedikleri gibi kullanmalarına BM dahil hiçbir kurum ya da kuruluş karışmamalıdır.	3,17
13	Geri kalmış ülkelerdeki beslenme yetersizliği, çevre sorunlarının bir sonucudur.	3,53
9	İnsanların temiz hava ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için ormanlık alanlara küçük konutlar yapmaları özendirilmelidir.	3,62

Tablo 3: Öğrencilerin Çevresel Risk Algısı Ölçeğinde Aldıkları En Yüksek Ve En Düşük Maddeler

Soru No	En Yüksek Alınan Üç Madde	Ortalama
6	Radyasyon	4,73
5	Tehlikeli Atık Alanları	4,68
11	Kanalizasyon	4,58
En Düşük Alınan Üç Madde		
22	Ticari Balıkçılık	3,17
20	Çayır ve Meralarda Hayvanların Aşırı Otlatılması.	3,53
19	Açık madencilik	3,62

Tablo 4: Cinsiyete Göre Farklılıkların İncelenmesi

<i>Değişkenler</i>	<i>Cinsiyet</i>		<i>t</i>	<i>p</i>	<i>Ortalama Farklılık</i>
	<i>Kız (n=271)</i>	<i>Erkek (n=153)</i>			
Çevresel Tutum	4,06 ± 0,37	3,91±0,43	3,85	0,000	0,154
Çevresel Risk Algısı	4,34± 0,40	4,03 ±0,49	6,99	0,000	0,310

Tablo 5: Çevre Dersi Alıp Almama Durumuna Göre Farklılıklar

<i>Değişkenler</i>	<i>Çevre Dersi Alıp Almama Durumu</i>		<i>t</i>	<i>p</i>	<i>Ortalama Farklılık</i>
	<i>Evet (n=141)</i>	<i>Hayır (n=283)</i>			
Çevresel Tutum	4,10 ± 0,44	3,96±0,37	3,25	0,001	0,133
Çevresel Risk Algısı	4,26± 0,48	4,21 ±0,44	1,17	0,240	

Tablo 6: Sınıfa Göre Farklılıklar

<i>Değişkenler</i>	<i>Sınıf</i>				F	p	Post-Hoc
	I (n=97)	II (n=101)	III (n=125)	IV (n=101)			
Çevresel Tutum	3,89 ± 0,37	4,07 ± 0,38	4,10 ± 0,38	3,94 ± 0,43	6,89	0,000	<II I<III II<III III<IV
Çevresel Risk Algısı	4,13± 0,46	4,29 ± 0,44	4,27 ± 0,40	4,20 ± 0,52	2,47	0,061	-

Tablo 7: Çevreye Karşı Duyarlı Olup Olmama Durumuna Göre Farklılıklar

<i>Değişkenler</i>	<i>Çevre Konularına karşı Duyarlı mısınız?</i>		<i>t</i>	<i>p</i>	<i>Ortalama Farklılık</i>
	Evet (n=308)	Hayır(n=114)			
Çevresel Tutum	4,08± 0,37	3,82 ± 0,39	6,357	0,000	0,267
Çevresel Risk Algısı	4,31± 0,40	4,01± 0,52	6,197	0,000	0,299

Tablo 8: Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılıklar

<i>Değişkenler</i>	<i>Annenin Eğitim Düzeyi</i>			F	p	Post-Hoc
	İlkokul (n=226)	Ortaokul (n=59)	Lise ve üstü (n=139)			
Çevresel Tutum	3,97±,37	4,00±,43	4,08±,44	3,350	0,036	Lise>İlkokul
Çevresel Risk Algısı	4,27±,43	4,20±,42	4,19±,52	1,479	0,229	-